

heti két órában történő katekézishez

1. óra:

1. a lecke címe, szentírási rész és ima felolvasása (19. old.)
2. a bevezető IDŐT NYER feladat megbeszélése (19. old.)
3. *Mi jut eszedbe a forrás szóról?* (19. old.)
4. a főszöveg megbeszélése (19–21. old.)
5. *Gyűjtsd ki a szövegből...* – a feladat megoldása (21. old.)
6. *bibliai gondolatok a gondolatról* (20. old.)
7. *Igaz vagy hamis?* – a feladat megoldása (20. old.)
8. FOGALMAK megbeszélése (22. old.)
9. összefoglalás és ERÉNYGYAKORLAT (22. old.)
10. VILÁGOS: Mit visznek magukkal a diákok a mai alkalomról?

2. óra:

1. imádság (19. old.), az előző óra ismétlése
2. *Mennyi ideig tartott...* – a kérdés megbeszélése (21. old.)
3. SZENT ATANÁZ főszöveg megbeszélése (21–22. old.)
4. Szent Atanáz és Cirill ábrázolása (21. old.)
5. a SZENT ADATLAPJA kitöltése (22. old.)
6. *Emlékszel?* – a kérdés megbeszélése (22. old.)
7. FOGALMAK átismétlése (22. old.)
8. összefoglalás és ERÉNYGYAKORLAT (22. old.)
9. VILÁGOS: A mai óráról mit visznek magukkal a diákok? (22. old.)

KAPCSOLAT AZ ÉLETTEL

VILÁGOS: szubjektív

Javaslat: Jézus a forrás. Felelős vagyok a gondolataimért, szavaimért.

HETI ERÉNYGYAKORLAT

Lásd könyv: 22. oldal.

A SZENT ADATLAPJA

Szent Atanáz

migrénben, fejfájásban szenvedők védőszentje

ünnepe: május 2.

hely: Alexandria

szimbólum: püspök, írástekerces, könyv

érdekeség: szubjektív

FELADATOK MEGOLDÁSA

20. oldal

Igaz (I) vagy Hamis (H)?

A hamis állítások esetében az indoklás:

Három Isten van

Egy Isten van

Egy személyű Isten

Három személyű

Jézus csak egy jelentős tanító

Megváltó, Messiás...

Szent József Jézus édesapja

nevelőapja

Máriát imádjuk

tiszteljük

Mindent a jó Isten teremtett

(magyarázat: pl. autó, ház...)

I./5. A SZERZETESSÉG SZÜLETÉSE

Az óra célja: buzdítani az elkötelezett, Istennek szentelt életre, amit világi hívőként is élhetünk.

AZ ÉRDEKLŐDÉS FELKELTÉSE

☞ nyitófeladat

szubjektív

Javaslat: Beszélgetés a tervezésről, a sorrendiségről (pl.: a fontos dolgok elintézésével kezdjük, a nehezebb dolgokat tanuljuk meg hamarabb. A kötelesség elvégzése előbbre való, mint a játék...)

☞ mentálhigiénés játék

5. gyakorlat

☞ képek leírása

23. oldal, nyitókép

kerengőrészet (kerengő: a kolostorok belső, négyzetes udvara)

Az első kolostorok római hagyományok szerint az udvar köré épített helyiségekből álltak. A középkorban ebből alakult ki az oszlopon körülfutó, keresztboltozatos folyosóval ellátott kerengő, melyet kertesítettek. A kertek körülvevő árkaos folyosó pedig a szerzetesek séta közben végzett elmélkedő–szemlélődő imádságának helyévé vált, melynek padlója alá vagy falába temetkeztek. (forrás: MKL)

25. oldal

Szent Benedek-medál/pajzs. A Nursiai Szent Benedeket ábrázoló érmek hátlapja, mely Szent Benedeknek a szent kereszt iránti tisztelőre emlékeztet, különösen kísértések idején. Felirata a kereszt szárainak találkozásánál: *Crux Sancti Patris Benedicti* (Szent Benedek atya keresztje); köriratában a *Vade Retro Satanas, Non Suade Mihi Vana, Sunt Mala Quae Libas, Ipse Venenum Bibas* (Takarodj Sátán, ne késztesd hiábavalóságokra, rossz, amivel kínálsz, a mérget idd magad) szövegű vers kezdőbetűi; a keresztben: *Crux Sacra Sit Mihi Lux, Non Draco Sit Mihi Dux* (A szent kereszt legyen fényességem, ne a sárkány legyen vezérem). A kis versek először egy 14. századi miniatúrán fordulnak elő, melyen egy szerzetes a kereszttel űzi el a kísértést. Az érmek elterjedtségük tekintetében a 2. helyen állnak a Szűzanya-érmek mögött. A nép kísértések, pestis és kolera ellen használta; az istállóban a bajok elhárítására falra akasztották, egerek ellen elásták a szántóföldben. (forrás: MKL)

A TÉMA FELDOLGOZÁSA / MAGYARÁZAT

☞ teológiai háttér

Az egyiptomi atyák körében az Istennek szentelt élet két fő formája bontakozott ki:

1) **Remeteség.** Már a városban élő keresztények körében volt hagyománya a szigorú aszkézist önként vállaló életnek. Ennek lett szerves folytatása a pusztába (görögül: *erémosz*) való kivonulás – Mint magányos életstílus. A remete (görögül: *eremita*, pusztában élő ember, vagy *anakhoréta*, egyedülálló, magányos ember) kivonul a pusztaságba, hogy ott imádkozzon, s két keze munkájával tartsa fenn magát. Az új életforma kialakulását elősegítette Decius és Valerianus keresztényüldözése, amikor sokan választották ezt az utat – közöttük Remete Szent Pál.

Szent Pál szimbóluma a pálmafa és a holló: a legenda szerint Isten egy hollót „bízott meg”, hogy napi fél cipőt vigyen a remetének a pusztába. Halálakor állítólag két oroszlán kaparta ki a sírját – ezzel az állattal is szokták ábrázolni. Esztergomi boldog Özséb kanonok róla nevezte el remeterendjét (pálosok). Szent Pál testét Nagy Lajos király kalandosan megszerezte, majd a budaszentlőrinci pálos templomban helyezte el (a török időkben nyoma veszett).

Hamar szokássá vált, hogy az étkezések, illetve a liturgiák idejére összegyűltek az egyébként elkülönülten élő remeték. Ily módon születtek meg a fallal övezett, ám azon belül mégis szeparált életet lehetővé tévő remetetelepek (görögül: *lavra*), amelyeknek élén egy előljáró állt.

Az idők során több szerzetesrendnek is ihletet adott, forrásul szolgált a keleti remeteség hagyománya. Ilyenek a (bencés gyökerű) kamalduliak és karthauziak, valamint a magyar alapítású pálosok. Az újkori Magyarországon sok remete élt: hol üres, elhagyatott kápolnák mellett telepedtek le, hol kegyhelyet őriztek. Kertműveléssel és kézművességgel tartották el magukat, a kis kápolna vagy templom gondját viselték, harangoztak, s – az ortodox hagyományokhoz hasonlóan – adott esetben lelkivezetőként is szolgáltak.

A hatályos Egyházi Törvénykönyv így rendelkezik: „A megszentelt élet intézményein kívül az egyház elismeri a remete vagy anachoréta életformát is, melyben a krisztushívók a világtól szigorúbban elkülönülve a magány csendje, az állandó imádság és vezeklés által Isten dicsőségére és a világ üdvösségére áldozzák életüket” (603. kán. 1. §). A remete fogalmát a megyéspüspök kezébe kell, hogy letegye, vagy más „szent kötelékkel” kell vállalnia ezt az életet.

2) **Szerzetesség.** A városi aszkéták és a remeteközösségek életmódja sajátos új formát nyert a szerzetességben. A keresztényüldözések elmúltával egyre nagyobb igény mutatkozott a közösségben megélt radikális kereszthordozásra és az elkötelezett hívó tanúságtételre. A görög elnevezésük – *koinobita* – a közösség (*koinonia*) szóból ered. Azonban a világ hatásai bomlasztóan hathattak azokra, akik elindultak az evangéliumi tanácsok útján. Ezért kellett megfelelő intézményes kereteket teremteni, egyfelől a szabályzatok megfogalmazásával, másfelől pedig a kolostori életmód kifejlesztésével. Egyiptomban (Szent Antal apát), Szíriában és Mezopotámiában hamar elterjedt a szerzetesség, majd felbukkant Nyugaton is. Keleten Nagy Szent Vazul (Baszileiosz) szabályzata a mérvadó mind a mai napig, Nyugaton az ágostoni és a benedeki gyökerű regulák terjedtek el.

A bencés szerzetesi hagyomány belső megújulása révén jöttek létre a fentebb említett remete-rendek, valamint a ciszterciek. A rend úgynevezett kongregációkba (több közösséget egyesítő, prézes apát által vezetett egységekbe) tömörül. A Magyar Bencés Kongregáció központja Pannonhalma. XIII. Leó pápa rendelkezése értelmében 1893 óta a római San Anselm-kolostorban székelő primás apát áll (jelképesen) a világ bencés kongregációinak élén.

Az ágostoni regulának szintén számos követője és későbbi változata született. A hazánkban is jelenlévő premonstreiek mellett említést érdemelnek az ágostonos kanonokok, a szerviták, a szomaszkaiak, a női rendek közül az ambrozianák, az ágostonos apácák és a brigittinák.

☞ NÉZZ UTÁNA!

24. oldal

A magyarországi közösségek – lásd: <https://regi.katolikus.hu/adattar.php?h=13>

Válasz a kérdésre: Nyomozd ki, hogy hol él Magyarországon bazilita közösség! Máriapócs

Az óra célja: buzdítani az elkötelezett, Istennek szentelt életre, amit világi hívőként is élhetünk.

☞ óravázlat

heti egy órában történő katekézishez

1. a lecke címe, szentírási idézet, imádság felolvasása (23. old.)
2. bevezető ELVESZTEGETETT IDŐ feladat megbeszélése (23. old.)
3. a főszöveg megbeszélése (23–25. old.)
4. *Befektetéseim!* – a feladat megoldása (24. old.)
5. SZENT ANTAL APÁT főszöveg megbeszélése (25–26. old.)
6. *A gazdag ifjú történetének* elolvasása, feladat megoldása (25. old.)
7. FOGALMAK áttekintése (26. old.)
8. összefoglalás és ERÉNYGYAKORLAT (26. old.)
9. VILÁGOS: Mi fogta meg legjobban a mai órából a diákokat? (26. old.)

heti két órában történő katekézishez

1. óra:

1. a lecke címe, szentírási idézet, imádság felolvasása (23. old.)
2. bevezető ELVESZTEGETETT IDŐ feladat megbeszélése (23. old.)
3. a főszöveg megbeszélése (23–25. old.)
4. *Befektetéseim!* – a feladat megoldása (24. old.)
5. NÉZZ UTÁNA! megbeszélése (24. old.)
6. *Melyik szerzetességgel kapcsolatos szó...?* - megoldása (24. old.)
7. FOGALMAK áttekintése (26. old.)
8. összefoglalás és ERÉNYGYAKORLAT (26. old.)
9. VILÁGOS: Mi ragadta meg legjobban a mai órából a diákokat?

2. óra:

1. imádság (25. old.), az előző óra ismétlése
2. *A gazdag ifjú történetének* elolvasása, feladat megbeszélése (25. old.)
3. SZENT ANTAL APÁT főszöveg megbeszélése (25–26. old.)
4. A SZENT ADATLAPJA kitöltése (26. old.)
5. *Van ötleted...?* megbeszélése (26. old.)
6. FOGALMAK áttekintése (26. old.)
7. összefoglalás és ERÉNYGYAKORLAT (26. old.)
8. VILÁGOS: Mi fogta meg legjobban a mai órából a diákokat? (26. old.)

KAPCSOLAT AZ ÉLETTEL

VILÁGOS: szubjektív

Javaslat: Isten engem is hív! Figyelek szavára.

HETI ERÉNYGYAKORLAT

Lásd könyv: 26. oldal.

A SZENT ADATLAPJA

Szent Antal apát

a betegek, földművesek, állattenyésztők, kondások, mészárosok, kosárfonók, kefekötők védőszentje

ünnepe: január 17.

lakhely: Közép-Egyiptom

szimbólum: csengő, keresztes bot, mankó, ördög, remete, sertés

érdekesség: szubjektív

I./6. A NYUGATI EGYHÁZ VALLÁSI ÉLETE

Az óra célja: megmutatni, hogy az evangélium ereje hogyan tudja formálni az embert és a kultúrát.

AZ ÉRDEKLŐDÉS FELKELTÉSE

☞ nyitófeladat

szubjektív

Javaslat: Nehéz időszakban, illetve amikor várakozni kell, nehezen telik az idő; örömben, jólétben, jó társaságban hamar.

☞ mentálhigiénés játék

6. gyakorlat

☞ képek leírása

27. oldal, nyitókép

középkori gregorián kottakép részlete

A gregorián ének a katolikus egyház ősi, hivatalos, latin nyelvű éneke. A szó Nagy Szent Gergely pápa (590–604) nevéből ered, akinek pápasága alatt rögzült a római egyház istentiszteletének rendje, és aki rendszerezte a keresztény egyház teljes dallamkincsét. A gregorián énekek a 9. századtól a neumák segítségével váltak leírhatóvá.

30. oldal

A tournus-i Saint Philibert (Szent Filibert) bencés apátsági templom az egyik legjelentősebb korai román stílusú templom Franciaországban. A 19. század elején épült.

A TÉMA FELDOLGOZÁSA / MAGYARÁZAT

☞ teológiai háttér

A 4. században a Római Birodalom súlypontja keletre tevődött át. Felépült a Nagy Konstantinról elnevezett új főváros, Konstantinápoly. Alapkövét 326-ban tette le a császár, s négy évvel később ide költöztette a teljes adminisztrációját, hátrahagyva az Örök Várost. Eközben a *limes*, a nehezen védhető közép-európai határvidék összeomlott a népvándorlás hullámai (erőszakos betörések és szervezett, a rómaiak által is támogatott betelepítések) következtében. Nagy Theodosius halála előtt végül két önálló részre osztotta a birodalmat (395). A nyugati rész fővárosa Róma után Ravenna, majd átmenetileg Milánó lett. Az utolsó (kiskorú) császárt, Romulus Augustust 476-ban tették le a trónról. Ezzel véget ért a történeti ókor. A keleti rész előbb új aranykort ért meg (Jusztinianosz, uralkodott 527–565), majd hosszas háborúságok után 1453-ban, Bizánc elestével szűnt meg.

A kereszténység számára is nagy változásokat hozott ez a kor. Az utolsó nagy üldözés 311-ben ért véget. A következő évben Nagy Konstantin Róma közelében, a Milvius hídjánál megverte utolsó ellenfelét, Maxentiust, s valódi egyeduralkodóvá vált. Ehhez a csatához kötődik a legenda, miszerint a megelőző éjjelen a császár álmot látott: egy fényes kereszt tűnt fel az égen, majd szózat hallatszott: „In hoc signo vinces” – „E jelben győzni fogsz”. Másnap reggel minden harci jelvényén elhelyeztette a kereszt jelét, majd tényleg diadalmaskodott. 313-ban kiadta a keresztényeknek vallásszabadságot biztosító *milánói ediktumot*. Új éra kezdődött: a császári család megtért (bár Konstantin csak jóval később keresztelkedett meg); példájukat a társadalom felsőbb rétegének jelentős része követte. Élre álltak az építkezéseknek: elkészült a katolicizmus főtemploma, a Lateráni Szent János-főszékesegyház (324), csodálatos bazilika épült Szent Péter (326–350) és Szent Pál (324) sírja fölé; a reprezentatív építkezések elérték a Szentföldet is. Itt az anyacsászárnő, Szent Ilona zarándoklata jelentett mérföldkövet. Fellelte a Szent Keresztet, a szent helyeknél templomokat építtetett, fia pedig fel emeltette Jézus sírja fölé az Anasztasziont, vagyis a feltámadás kupolatemplomát, amely köré szerveződött a jeruzsálemi Sírtemplom teljes komplexuma (335). A kegyvel azonban igények is együtt jártak: megjelent a *caesaropapizmus* (a császár a pápa, az egyház feje) igénye, amely aztán Keleten általános jelenséggé vált.

Nagy Theodosius császár (379–395) egy hadjárat közben megbetegedett, s ezt követően, 380-ban megkeresztelkedett. Ezzel együtt egy ideig még alapvetően nyitott és türelmes valláspolitikát folytatott. 391-től kezdve azonban rendeletek sorát hozta, amelyekkel betiltotta a pogány kultuszt, s a kereszténységet tette meg hivatalos állami vallássá (az „államvallás” kifejezés újkori, s nem fedi mindenestül az ókor végén beállt helyzetet). Egy emblemikus eset mutatja a helyzet változását: a császár 390-ben, egy lázadást követően vérengzést rendezett Thesszalonikában. Amikor később Milánóban be akart lépni a székesegyházba, Szent Ambrus ezt megtagadta tőle. Ezt mondta: „A császár nem az egyház fölött, hanem az egyházban van”. Az uralkodónak nyilvános bűnbánatot kellett tartania, hogy feloldozást nyerjen. Mindez előrevetítette, hogy Nyugaton – bár próbálkozások történtek – nem verhet gyökeret a caesaropapizmus rendszere.

Az előállt új helyzetben az egyház szerepe is megváltozott. Ez összefüggött a püspökök és a klérus funkciójának átalakulásával is. A már említett Szent Ambrus eredetileg Milánó *praetora*, kormányzója volt. Még meg sem volt keresztelve, amikor közfelkiáltással püspökké választották. Ő lett az új püspöki szerepkör ősmintája, amely a vallási vezetői feladatokkal ötvözte a civil közösségért vállalt

helytállást, szolgálatot is. A feladat óriási volt. Ezt kiválóan mutatja Nagy Szent Gergely pápa (590–604) példája is, aki sírfelirata szerint „Isten konzulja” lett: Róma és Itália lakosai, sőt messzebbi tartományok ügyei is az ő rendelkezését, cselekvését várták.

27. oldal:

Szent Jeromos Damasus pápa (366–384) titkára volt: ők ketten „vezényelték le” a nyugati egyház latin nyelvűvé tételét (liturgia, naptár stb.). Jeromos később Betlehemben telepedett le, s a teljes Szentírást lefordította latinra (Vulgata: a nép nyelvén, a *vulgón* íródott Biblia). A legenda szerint kihúzott egy tövist egy *oroszlán* lábából, s az állat ettől kezdve segítőtje lett.

28. oldal:

ereklyék

A relikvia (ereklye) szó a *relinquo* igéből ered, ami annyit tesz: hátrahagyni. A Bibliában is van nyoma a szentek tárgyai iránti tiszteletnek: így veszi kézbe Elizeus Illés lehullott köntösét (2Kiráj 2,14), s a vérfolyásos asszony ilyen bizalommal érinti meg Jézus köntösét (Máté 9,20). Ez a kegyes szokás az apostolok korában is kimutatható (ApCsel 5,15; 19,12). Az első keresztények a vértanúk tárgyait, illetve testét vették körül nagy szeretettel. Napjainkban az egyház – a visszaélések elkerülése végett – szigorúan ellenőrzi a hiteles ereklyéket (lepecsételt, zárt kapszulában őrzik azokat, amelyekhez kísérelőlevél is tartozik).

Az óra célja: megmutatni, hogy az evangélium ereje hogyan tudja formálni az embert és a kultúrát.

☞ Óravázlat

heti egy órában történő katekézishez

1. a lecke címe, szentírási idézet, imádság felolvasása (27. old.)
2. bevezető LEPEREG AZ IDŐ feladat (27. old.)
3. feladat Szent Jeromosról (28. old.)
4. a főszöveg megbeszélése (27–29. old.)
5. *Mit jelent a bibliai idézet?* megbeszélése (28. old.)
6. SZENT MÁRTON főszöveg megbeszélése (29–30. old.)
7. *Melyek a román stílus jegyei?* – feladat megoldása (30. old.)
8. FOGALMAK áttekintése (30. old.)
9. összefoglalás és ERÉNYGYAKORLAT (30. old.)
10. VILÁGOS: Mit visznek magukkal a diákok a mai óra témájából? (30. old.)

heti két órában történő katekézishez

1. óra:

1. a lecke címe, szentírási idézet, imádság felolvasása (27. old.)
2. bevezető LEPEREG AZ IDŐ feladat (27. old.)
3. a főszöveg megbeszélése (27–29. old.)
4. feladat Szent Jeromosról (28. old.)
5. *Ki volt Szent Jeromos?* – megbeszélése (27. old.)
6. *Milyen ereklyék vannak a templomokban?* megbeszélése (28. old.)
7. *Mit jelent a bibliai idézet?* megbeszélése (28. old.)
8. FOGALMAK áttekintése (30. old.)
9. összefoglalás és ERÉNYGYAKORLAT (30. old.)
10. VILÁGOS: Mi ragadta meg a diákokat a mai óra témájából? (30. old.)

2. óra:

1. imádság (27. old.), az előző óra ismétlése
2. a főszöveg megbeszélése (29–30. old.)
3. Szent Márton ábrázolása (29. old.)
4. A SZENT ADATLAPJA kitöltése (29. old.)
5. *a román stílus jegyei* – feladat megoldása (30. old.)
6. FOGALMAK áttekintése (30. old.)
7. összefoglalás és ERÉNYGYAKORLAT (30. old.)
8. VILÁGOS: Mit visznek magukkal a diákok a mai óra témájából? (30. old.)

KAPCSOLAT AZ ÉLETTEL

VILÁGOS: szubjektív

Javaslat: Az evangélium olvasása engem is formál, nekem is szól!

HETI ERÉNYGYAKORLAT

Lásd könyv: 30. oldal.

A SZENT ADATLAPJA

Szent Márton

a katonák, lovasok, kovácsok, takácsok, szabók, koldusok, kádárok, pásztorok, szállodások, vincellérek védőszentje
ünnep: november 11.

hely: Szombathely–Savaria (születés), Tours (püspöki szolgálat)

szimbólum: koldus, lovas katona, liba, serleg, püspöki ornátus

érdeklőség: szubjektív

I./7. A NAGY EGYHÁZSZAKADÁS

Az óra célja: megvizsgálni, hogy mi tart egyben és mi szakít szét egy közösséget.

AZ ÉRDEKLŐDÉS FELKELTÉSE

☞ nyitófeladat

szubjektív

☞ mentálhigiénés játék

7. gyakorlat

☞ képek leírása

31. oldal, nyitókép

kintsugi tál

A sérülések művészetének is nevezett japán kézművesség lényege a törött kerámiatárgyak helyreállítása, oly módon, hogy a törött darabokat lakkal összeragasztják, majd lecsiszolják a ragasztóanyag kidomborodó feleslegét, végül a felületet arannyal festik be. A végeredmény sokszor szebb és értékesebb, mint az eredeti tárgy volt. A gyakorlat a 15. századra vezethető vissza.

Kapcsolható a témához, ha rámutatunk a szakadások, törések gyógyításának szükségességére és lehetőségére, akár az egyéni, akár a közösségi életben.

A TÉMA FELDOLGOZÁSA / MAGYARÁZAT

☞ teológiai háttér

A nyugati (katolikus) és a keleti (ortodox) egyházfél elszakadása nem hirtelen történő esemény volt, hosszas folyamat előzte meg. Az első súlyos konfliktust a képrombolás jelentette. III. Izauri(/Szír) Leó császár (717–741) támadásoknak kitett, belső feszültségektől sújtott országot örökölt. Politikai okokból úgy határozott, hogy eltörli a képtiszteletet. Ezzel igyekezett megnyerni nemcsak bizonyos keresztény körök, de a nem keresztények (muszlimok, zsidók) támogatását is. III. Gergely pápa (731–741) hiába próbált tiltakozni. A képtisztelő szerzetesek elmenekültek. A császár utóda, V. Konstantin (741–775) alatt csak tovább romlott a helyzet: megkezdődött az egyházi vagyon kisajátítása, a kolostorok feloszlata. Sokakat megöltek. Az ereklyetiszteletet is üldözni kezdték. Egyre hangsúlyosabb lett a belső ellenzék. Ezért a kiskorú VI. Konstantin (780–797) nevében uralkodó Iréné császárnő (saját uralma: 797–802) egybehívta a II. niceai zsinatot (787), amely végül a képtisztelet védelmében szállt síkra. Az engedélyeket a 843-as konstantinápolyi zsinat erősítette meg, amelyet Teodóra császárné hívott össze. Erre emlékeztet a IX. század óta nagybőjt első vasárnapján megtartott *ortodoxia ünnepe*. Tisztázták az imádás és a tisztelet közötti helyes különbségtételt, és kidolgozták a megalapozott képteológiát.

A második nagy feszültség, az egyházszakadás főpróbája akkor kezdődött, amikor III. (Részeges) Mihály (842–867) uralkodása alatt száműzték Ignác pátriárkát, s helyébe az előkelő és művelt, de pappá korábban nem szentelt Photioszt nevezték ki. A helyzet rendezésére I. Miklós pápától kértek követeket, akik azonban csak nehezen látták át a bizánci helyzetet, s alkalmatlan fellépésükkel tovább mélyítették a problémákat. Politikai kérdések is mérgezték a helyzetet: a kereszténységre tért bolgárok Róma fennhatósága alá helyezték magukat, s ezt Bizánc az egyházi joghatósági területek megsértéseként értékelte. Emellett teológiai küzdelem bontakozott ki, mivel Nyugaton egy betoldással egészítették ki a nicea–konstantinápolyi hitvallás görög szövegét. A Szentlélekre vonatkozó részbe – „az Atyától származik” – beillesztették a „az Atyától és a Fiútól származik” formulát. A latin kifejezés nyomán *Filioque-vitán*ak nevezik ezt a nézeteltérést, amely a mai napig fennáll a katolikusok és az ortodoxok között. A kérdés rendezését az jelentette, amikor VI. (Bölcs) Leó (886–912) végérvényes félreállította, kolostorba záratta Photioszt.

Ekkor Nyugaton „sötét korszak” kezdődött, amelyet anarchia, visszaélések, méltatlan egyházi állapotok jellemeztek. A bizánci uralkodók támadásnak vélték a nyugati császárság felújítását Nagy Károly (800) és I. Ottó (962) alatt. Felszínre került továbbá számos kisebb horderejű teológiai vita is (nős papság, kovász/kovásztalan kenyér használata a liturgiában stb.).

A XI. században mindkét oldalon nagy formátumú személyek léptek fel. Kerullariosz Mihály pátriárka (1043–1059) IX. Konstantin császár (1042–1054) támogatásával a Bizánci Birodalom területén megvonta minden jogot a pápától, bezáratta a latin kolostorokat és

templomokat, és a hittani kérdésekben is egyre határozottabban képviselte az ortodox álláspontot. Közben IX. Leó pápával (1048–1054) Rómában megkezdődött a pápaság nagy reformja, a császári hatalommal szembeni függetlenítése, az egyház szerzetesi eszméinek szerinti átforgalmazása. Az egyre támadóbb hangvételű levélváltások nyomán a pápa végül Humbertus de Silva Candida bíborost küldte el Bizáncba tárgyalni. A lelkes, de túl agresszív főpap azonban megalázta görög tárgyalópartnereit, és jogkörét túllépve cselekedett: 1054. július 16-án reggel egy bullát helyezett el a Hagia Sophia-székesegyház oltárán, amelyben kiközösítette Mihályt. Az újabb tárgyalások kudarcot vallottak, s a római küldöttség elhajózott. Július 24-én a pátriárka mondta ki a kiközösítést a követ és támogatói ellen. Végül a kölcsönös kiközösítés már kiterjedt mindkét egyházfél egészére.

☞ NÉZZ UTÁNA!

32. oldal

Ezt a fájdalmas lépést Szent VI. Pál pápa és I. Athenagorasz pátriárka vonta vissza 1965-ben.

Aachenbe Szent István korától zarándokoltak magyarok. Nagy Lajos 1357-ben ünnepélyesen érkezett ide, majd 1364-ben ígéretet tett egy magyar kápolna építésére, amely három év alatt készült el. Ma itt van a dóm kincstára, és a magyar szentek is láthatók itt.

Az óra célja: megvizsgálni, hogy mi tart egyben és mi szakít szét egy közösséget.

☞ óravázlat

heti egy órában történő katekézishez

1. A lecke címe, szentírási idézet és imádság felolvasása (31. old.)
2. bevezető: AZ IDŐ MINDEN SEBET BEGYÓGYÍT feladat (31. old.)
3. a főszöveg megbeszélése (31–33. old.)
4. a *Botrány a Bibliában* feladat megoldása (32. old.)
5. SZENT PIROSKA – a főszöveg megbeszélése (33–34. old.)
6. *Ha választani lehetne...* megbeszélése (33. old.)
7. *Gyűjtsd össze!* – a feladat megoldása (34. old.)
8. FOGALMAK átnézése (34. old.)
9. összefoglalás és ERÉNYGYAKORLAT (34. old.)
10. VILÁGOS: Mi fogta meg leginkább a mai óra témájából a diákokat? (34. old.)

heti két órában történő katekézishez

1. óra:

1. a lecke címe, szentírási idézet és imádság felolvasása (31. old.).
2. bevezető: AZ IDŐ MINDEN SEBET BEGYÓGYÍT feladat (31. old.)
3. a főszöveg megbeszélése (31–33. old.)
4. a *Botrány a Bibliában* feladat megoldása (32. old.)
5. *Nézz utána!* megbeszélése (32. old.)
6. FOGALMAK megbeszélése (34. old.)
7. összefoglalás és ERÉNYGYAKORLAT (34. old.)
8. VILÁGOS: Mi fogta meg leginkább a mai óra témájából a diákokat? (34. old.)

2. óra:

1. imádság (33. old.) és az előző óra ismétlése
2. beszélgetés az aacheni kápolna képéről (33. old.)
3. SZENT PIROSKA főszöveg megbeszélése (33–34. old.)
4. A SZENT ADATLAPJA kitöltése (33. old.)
5. *Gyűjts szavakat* – a feladat megoldása (34. old.)
6. FOGALMAK átnézése (34. old.)
7. összefoglalás és ERÉNYGYAKORLAT (34. old.)
8. VILÁGOS: Mi fogta meg leginkább a mai óra témájából a diákokat?

KAPCSOLAT AZ ÉLETTEL

VILÁGOS: szubjektív

Javaolat: Én is tehetek azért, hogy összetartsam a közösségeimet.

HETI ERÉNYGYAKORLAT

Lásd könyv: 34. oldal.

A SZENT ADATLAPJA

Szent Piroška (Iréne, Eiréné)

a Bizánci Császárság védelmezője, a karitatív szolgálat védőszentje

ünnep: augusztus 13.

hely: Esztergom (születés), Konstantinápoly (halál)

szimbólum: császári korona, iratkeercs, templommodell

érdekesség: szubjektív

I./8. A MAGYAR KERESZTÉNYSÉG SZÜLETÉSE

Az óra célja: megmutatni, hogy egy döntésnek kihatása van az egész életre.

AZ ÉRDEKLŐDÉS FELKELTÉSE

☞ nyitófeladat

szubjektív

☞ mentálhigiénés játék

8. gyakorlat

☞ képek leírása

35. oldal, nyitókép

a Nagyboldogasszony- és Szent Adalbert-főszékesegyház (ismert nevén: esztergomi bazilika) kupolája

Az esztergomi várhegy fontos emlékhely a magyar államiség és a magyarországi kereszténység történetében. Géza fejedelem tette székhelyévé, a hagyomány szerint itt született István király, akit feltehetően itt koronáztak királlyá, s aki itt alapította meg az első érsekséget. A várhegyen a középkorból hét templomot ismerünk. A középkori templom helyén 1822 és 1869 között négy hercegprímás építtette a klasszicista stílusú bazilikát.

A TÉMA FELDOLGOZÁSA / MAGYARÁZAT

☞ Teológiai háttér

Bár a magyarság őstörténete, a Kárpát-medencéig vezető útja kapcsán igen sok a nyitott kérdés (lásd, *Történelem*, 5. osztály), abban mégis bizonyosak lehetünk, hogy a Kaukázus északi előterében és a Fekete-tenger partvidékén elődeink találkoztak mindhárom egyistenhívő vallással: a kereszténységgel, az iszlámmal és a Kazár Birodalom révén a zsidósággal. Nem tudjuk, hogy voltak-e olyanok a magyarok körében, akik felvették valamelyik hitet. A hazánk területén előkerült sírleletek között egyik-másikon vallásos hátterű motívumok láthatóak, ám ezek díszítések is lehettek.

A keresztény misszió áttörését a X. század hozta el. Az első, Bizáncból útnak induló térítési hullám hídfőállása talán éppen a fentebb említett Sirmium volt. Theophilosz pátriárka szentelte püspökké Hierotheoszt, aki a hithirdetés élére állt. Őt Szent István királlyal együtt II. Bartholomaiosz konstantinápolyi pátriárka iktatta az ortodox egyház szentjei közé 2000. augusztus 20-án, a budapesti Szent István-bazilika előtt bemutatott szabadtéri szentmise keretében. A kanonizációra szokás elkészíteni az új szentek hivatalos ikonját, amely minden további ortodox ábrázolás mintájául szolgál. Hierotheosz és Szent István egy-egy táblaképe jelenleg az esztergomi bazilikában látható.

A második, Nyugatról kiinduló hullám a kalandozások korának lezárulta után kezdődhetett meg. Kiindulópontja Passau volt. Az egyházi központ püspökei (Wolfgang és Pilgrim) személyesen is felkeresték őseinket. Mivel Szent István diakónus volt Passau védőszentje, ezt a titulust adták az esztergomi Várhegyen emelt első, kőből épült kápolnának. Géza fejedelem fia, Vajk is ezt a nevet kapta a keresztségben. A legenda szerint a vértanú diakónus megjelent álmában Saroltnak, megjövendölve, hogy fia lesz népének első keresztény uralkodója.

Különös kapcsolódási pontot jelentett Szent Adalbert (születési nevén: Vojtěch, magyaros megnevezéssel: Béla) prágai püspök. Egyházi tanulmányait Magdeburgban végezte. Itt a későbbi II. Szilveszter pápa, szerzetesi nevén Gerbert is megfordult. Adalbert 983-ban lett Prága főpásztora. Számos nehézséggel kellett szembenéznie. Emiatt kétszer is elhagyta székvárosát. Második alkalommal Magyarországon át vezetett az útja Róma felé; ekkor időzött Esztergomban. Kérdéses, hogy valóban ő keresztelte-e meg Istvánt, ám ez a legenda is jelzi, mily nagy hatással volt a magyar kereszténység születésére. 997-ben szenvedett vértanúságot a pogány poroszok között. Testét 1000-ban Gnieznóban, a lengyel egyház első érseki központjában emelték oltárra. Jelen volt az ifjú III. Ottó császár, akit Gerbert nevelt. Adalbert halálában is kapocssá vált tehát a császár a pápa és a leendő magyar király között (István küldöttsége is ott volt Gnieznóban).

A belviszályok leküzdése után István 1000-ben királlyá lett, Esztergomban koronázták meg. A legenda szerint II. Szilveszter küldte neki a koronát. Ami bizonyos: az év nagybőjtjében Ravennában tartott zsinaton hagyták jóvá az Esztergomi Érsekség megalapítását (s ezzel együtt az önálló magyar egyház létrejöttét). Valószínűleg ezen év karácsonyán történt a koronázás. Az egyházalapítás első hullámában az esztergomi, a veszprémi és a kalocsai egyházmegye jött létre (ez utóbbi hamarosan, máig nem tisztázott körülmények között, szintén érseki rangra emelkedett). 1009-ben ezeket követte a győri, a pécsi és az egri, valamint Gyula legyőzése után az erdélyi püspökség. István élete utolsó szakaszában alapították a csanádi és talán a váci egyházmegyét (ez utóbbi alapításáról több eltérő elmélet is létezik).

A beháborúk, pogánylázadások és német támadások után a független keresztény királyság Szent László uralkodása alatt (1077–1095) szilárdult meg. Ő kezdeményezte az első szentté avatásokat is, amelyekre 1083-ban került sor: Szent Zoerard-András és Benedek ipolyi remeték (július 17.), Szent István (augusztus 20.), Szent Gellért (szeptember 24.) és Szent Imre (november 5.).

Pécssett a IV. századból származó ókeresztény sírkamrák és épületelemek találhatók (<https://septichora.hu>), melyek kivételes értékük miatt a világörökség részét képezik. Ebből a korból máshol is maradtak fenn templomok, sírok (Aquincum/Óbuda, Savaria/Szombathely). Zalaváron a Karoling-kori (pannon-szláv) térítés emlékeit tárták fel a 9–10. századból. (36. old.).

☞ NÉZZ UTÁNA!

36. oldal

Mely szentek és mely apostolok szerepelnek a Szent Koronán?

<http://lexikon.katolikus.hu/M/Magyar%20Szent%20Korona.html>

Pantokrátor Krisztus

Dukász Mihály – Koszta Mihály – Géza király

Mihály és Gábor arkangyal

Szent György – Szent Demeter – Szent Kozma – Szent Damján

Szent János – Szent Fülöp – Szent Jakab – Szent András – Szent Péter – Szent Pál

Az óra célja: megmutatni, hogy egy döntésnek kihatása van az egész életre.

☞ óravázlat

heti egy órában történő katekézishez

1. a lecke címe, szentírási rész, imádság felolvasása (35. old.)
2. bevezető: SZÁRNYALÓ IDŐ feladat (35. old.)
3. a főszöveg megbeszélése (35–37. old.)
4. NÉZZ UTÁNA! megbeszélése (36. old.)
5. *Pótold a hiányzó szavakat* – a feladat megoldása (37. old.)
6. SZENT GELLÉRT főszöveg megbeszélése (37–38. old.)
7. összekeveredett képek párosítása (38. old.)
8. összefoglalás és ERÉNYGYAKORLAT (38. old.)
9. VILÁGOS: Mi ragadta meg legjobban a diákokat a mai óra témájából?

heti két órában történő katekézishez

1. óra:

1. a lecke címe, szentírási rész, imádság felolvasása (35. old.)
2. bevezető: SZÁRNYALÓ IDŐ feladat (35. old.)
3. a főszöveg megbeszélése (35–37. old.)
4. Szent István kézjegyének értelmezése (35. old.)
5. a *Boldogasszony Anyánk* kezdetű ének meghallgatása (35. old.)
6. *Nézz utána az interneten* – a feladat megbeszélése (36. old.)
7. *Mely szentek és mely apostolok szerepelnek a Szent Koronán?* – a kérdés megbeszélése (36. old.)
8. *Egy császárt is ábrázol a Szent Korona* – a feladat megfejtése (36. old.)
9. összefoglalás és ERÉNYGYAKORLAT (38. old.)
10. VILÁGOS: Mit szeretne elsajátítani a mai óra témájához kapcsolódóan?

2. óra:

1. imádság (35. old.) és az előző óra ismétlése
2. *Pótold a hiányzó szavakat* – a feladat megoldása
3. SZENT GELLÉRT főszöveg megbeszélése (37–38. old.)
4. A SZENT ADATLAPJA kitöltése (37. old.)
5. összekeveredett képek párosítása (38. old.)
6. összefoglalás és ERÉNYGYAKORLAT (38. old.)
7. VILÁGOS: Mi ragadta meg legjobban a diákokat a mai óra témájából?

KAPCSOLAT AZ ÉLETTEL

VILÁGOS: szubjektív

Javaslat: Minden döntésnek következménye van.

HETI ERÉNYGYAKORLAT

Lásd könyv: 38. oldal.

A SZENT ADATLAPJA

Szent Gellért

a Szeged-Csanádi és a Nagybecskereki Egyházmegye, műszaki katonák védőszentje

ünnepe: szeptember 24.

hely: Velence (születés), Buda (halál)

szimbóluma: infula, pásztorbot, kereszt

érdekesség: szubjektív

I./9. HARC A PÁPASÁG ÉS A CSÁSZÁRSÁG KÖZÖTT

Az óra célja: megvizsgálni, hogy milyen szempontokra kell figyelni a lelki és a világi hatalom egyensúlyának keresésében.

AZ ÉRDEKLŐDÉS FELKELTÉSE

☞ nyitófeladat

szubjektív

☞ mentálhigiénés játék

9. gyakorlat

☞ képek leírása

39. oldal, nyitókép

„Az ökölvívás szabálya szerint csak azonos súlycsoportban lévőek mérkőzhetnek meg egymással. A magasság azonban így is eltérő lehet. Gondolj csak bele: feléd magasodik egy fejjel magasabb ellenfeled. Kiállsz, vagy megfutamodsz? Leckénk szentje, VII. Gergely pápa ki mert állni ellenfelével. A császárság is és a pápaság is „nehézsúlyú” volt abban a korban: a Német-római Birodalom és a pápa egyaránt nagy hatalommal bírt.” (41. old.)

41. oldal

A kép egy középkori (12. századi) kódex miniatúrája. A miniatúrák kis méretű, festett képek voltak, melyek a kódexek szövegét díszítették, illusztrálták. Akárcsak a kódexek írói és másolói, a miniatúrák (másként: illuminátorok) kezdetben kolostorokban élő szerzetesek voltak. A gótika idején a kolostori műhelyek mellett már világi céhek is megjelentek.

A TÉMA FELDOLGOZÁSA / MAGYARÁZAT

☞ teológiai háttér

A középkorban a püspöki hivatal állami funkciót is jelentett: a király munkatársai voltak a főpapok, a feudális államszervezetben az uralkodó támaszainak számítottak. Ezért a királyok hűbéreseikké akarták tenni a püspököket. Két pont volt jelentős:

1) a választás

Hagyományosan a klérus és a nép, később kizárólag a klérus választotta meg az új püspököt. Az uralkodó utólagos beleegyezéssel fogadta el a választást (olykor volt vétőjoga). A 10. századtól azonban – a kánoni választás kiiktatásával – egyre többször egyszerűen csak kinevezték az új főpásztort. Ez csorbította az egyház szabadságát; lehetővé tette, hogy egyházi szempontból alkalmatlan emberek kerüljenek erre a fontos posztra.

2) a felségjelvények átadása

A süveg, a pásztorbot és a (pecsét)gyűrű a püspöki hatalom jelképe. Szokássá vált, hogy az új főpap a király kezéből, kvázi hűbéreskü kíséretében (*investitúra*, beöltöztetés) vette át ezeket. A főpapok ezzel nyerték el javadalmukat.

A *hűbéres* a hűbértúról kapta birtokát, javadalmát, s ezért cserébe függőséget vállalt. Kötelezettségei is voltak urával szemben: fegyveres szolgálat, adó, támogatás, tanácsadás.

A szerzetesi reformmozgalmak követelték az egyházi szabadságjogok helyreállítását. Kulcskérdés volt e téren a római szék betöltése. A 10. század derekára a császár már nem egyszerűen a római patriciusként őt megillető vétőjog gyakorlásával szólt bele a választás folyamatába, olykor egyszerűen kijelölte az új pápát. IX. Leótól a választás újraszabályozását kezdeményezték. II. Miklós (1059–1061) alatt született